

Noora Koponen vihr ym.

Kirjallinen kysymys vammaisten henkilöiden asumisyksiköiden valvonnan resursseista

Eduskunnan puhemiehelle

Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteilla sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskevan lainsäädännön uudistus, jonka tarkoituksena on säätää palveluntuottajien toimintaedellytyksistä, rekisteröinnistä, omavalvonnasta ja viranomaisvalvonnasta. Valvontaa koskevassa laissa olisi mukana myös vaatimus siitä, että palvelunjärjestäjille ja tuottajille tulee välitön ilmoitusvelvollisuus valvontaviranomaisille asiakas- ja potilasturvallisuutta vakavasti vaarantaneesta tapahtumasta. Tämän lisäksi henkilökunnalle tulisi ilmoitusvelvollisuus siitä, jos henkilökunta huomaa tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan. Palveluntuottajalle tulisi mahdollisesti myös velvollisuus selvittää vammaisten ihmisten kanssa työskentelevien rikostausta.

Tämä lainsäädännön uudistus on askel oikeaan suuntaan, mutta lainsäädännön toteuttamiseksi on myös varattava tarvittavat resurssit.

Omavalvonta on asiakas- ja potilasturvallisuustyön perusta. Toimintayksiköt laativat kirjallisen suunnitelman, jonka tarkoituksena on tunnistaa, ehkäistä ja korjata palveluiden epäkohdat ja riskejä aiheuttavat tilanteet. Sosiaalihuollon työntekijöillä on lakisääteinen velvollisuus ilmoittaa kohtaamistaan epäkohdista, mutta haasteet, kuten työntekijöiden vaientaminen, ovat usein juurtuneet moniin sosiaali- ja terveydenhuollon yksikköjen toimintakulttuuriin. Omavalvonta ei siis vielä itsessään ratkaise niitä ongelmia, joita sosiaalihuollon palveluissa tapahtuu.

Valvira valvookin sosiaali- ja terveydenhuollon asianmukaisuutta Suomessa ja laatii yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa valtakunnallisia valvontaohjelmia sosiaalihuollon eri osa-alueille. Aluehallintovirastojen tehtävänä on taas edistää kansalaisten hyvinvointiin ja terveydentilaan vaikuttavien perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista. Aluehallintovirasto myös ohjaa ja valvoo kunnallista ja yksityistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Valvira ja aluehallintovirastot ovat laatineet valtakunnallisen valvontaohjelman sosiaali- ja terveydenhuoltoon vuosille 2020—2023, joka ohjaa valvontaviranomaisten yhteistä sote-valvontaa. Ohjelman tarkoituksena on kohdentaa valvonta palveluihin, joiden saatavuudessa, laadussa tai oikea-aikaisuudessa on suurimpia puutteita.

Valvira ja aluehallintovirastot tekevät tarkastuskäyntejä esimerkiksi vanhusten hoivakoteihin, joissa on havaittu toistuvasti samanlaisia puutteita mm. lääkitysturvallisuuden asianmukaisuudessa, omavalvontasuunnitelmissa, terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä, henkilöstön

Kirjallinen kysymys KK 677/2021 vp

riittävyudessa sekä tehtävien organisoinnissa. Tarkastukset ovat voineet olla myös ilmoittamattomia. Valviran ja aluehallintovirastojen havaintojen mukaan valvonta on tuottanut tulosta ja palveluntuottajat ovat ryhtyneet tai ryhtymässä korjaustoimenpiteisiin.

Jatkuva ongelma on siinä, että tarkastuskäyntien jälkeen havaitut puutteet ja rikkeet jatkuvat tarkastuskäyntien jälkeen. Yhtenä suurena ongelma-kohtana on valvonnan resurssien puute.

Valviralla on käytössään vammaispalvelujen valvonnassa vain 1,5 henkilötyövuoden resurssit, joka käsittää kaiken valvonnan ja tarkastustoiminnan. Todellisuudessa toteuma lähenee noin 1,0:tä henkilötyövuotta.

Lapin Aluehallintovirastossa sekä lupahallintoon että valvontaan on arvion mukaan käytössä vain 0,65 henkilötyövuoden resurssit. Tämä sisältää yhden sosiaalihuollon ylitarkastajan, ratkaisijajuristin, sihteerin ja terveydenhuollon asiantuntijoiden työpanokset. Huolestuttavaa on se, että tarkastustoimintaan ei ole osoitettu erillistä työpanosta, vaan tarkastuksia voidaan tehdä vain muun valvonnan yhteydessä.

Lounais-Suomen aluehallintovirastolle ei ole osoitettu erikseen resursseja vammaisten asumispalveluyksiköiden tarkastustoimintaan. Yksiköiden valvonta on täysin reaktiivista. Yleisenä arviona kehitysvammaisten reaktiiviseen valvontaan on noin 0,30 henkilötyövuoden resurssit, joka pitää sisällään valvonnan ja kantelut.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston tarkastustoiminta vammaisten asumispalveluyksiköihin on karkeasti arvioiden 0,50 henkilötyövuoden resurssit, joka sisältää muutakin kuin asumispalveluyksiköiden valvontaa. Valvonta on täysin reaktiivista ja kirjallista menettelyä.

Pohjois-Suomen aluehallintovirastolla on käytössään kaksi ylitarkastajaa, joiden tehtäviin kuuluu myös vanhustyön valvontaa sekä valvonta- ja kantelupäätösten esittelyä. Tarkastuskäynteihin ei ole käytössä erillistä työpanosta, vaan vammaisten henkilöiden asumispalveluyksiköiden tarkastuskäyntejä tehdään reaktiivisesti. Lupahallintoon liittyviä ennakollisia tarkastuksia tehdään. Käytännössä käytössä on vain yhden sosiaalihuollon ylitarkastajan työpanos kaikkeen vammaispalvelujen valvontaan.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus ryhtyy vammaisten henkilöiden kohtaamien väärinkäytösten valvonnan parantamiseksi ja

aikooko hallitus varmistaa, että vammaisten henkilöiden asumisyksiköiden valvonnan resurssit nostetaan asianmukaiselle tasolle?

Kirjallinen kysymys KK 677/2021 vp

Helsingissä 2.12.2021

Noora Koponen vihr

Merja Mäkisalo-Ropponen sd